
Er is niet(s) zo Frans

Contrastieve analyse van de derivationele complexiteit van het
Nederlandse *er* en het Franse *y*

Tess Wensink (6253326)

BA Nederlandse taal en cultuur – Eindwerkstuk

Universiteit Utrecht

Onder begeleiding van Prof. dr. Marjo van Koppen

Tweede lezer: Prof. dr. Norbert Corver

Juni 2021

Samenvatting

In dit eindwerkstuk wordt, als uitbreiding op het onderzoek van Berends, Hulk en Sleeman (2016), de derivatieve complexiteit van het Nederlandse woord *er* vergeleken met die van het Franse woord *y*. Op basis van deze vergelijkende analyse kunnen voorspellingen gedaan worden over de leeftijd waarop mensen constructies met *er* en constructies met *y* verwerven. Dit eindwerkstuk begint met een overzicht van de verschillende functies die *er* en *y* binnen een zin kunnen vervullen. Omdat beide woorden een locatieve en een prepositionele functie kunnen vervullen, worden bij de analyse van de derivatieve complexiteit deze twee functies bestudeerd. In het tweede deel van het eindwerkstuk wordt de derivatieve complexiteitshypothese (DCH) uitgelegd en wordt aangetoond hoe deze getest kan worden aan de hand van de *Derivational Complexity Metric* (DCM), die is gebaseerd op het onderscheid tussen interne samenvoeging (*internal merge*) en externe samenvoeging (*external merge*). Door te onderzoeken welke samenvoegingen optreden in de structuur van zinnen met *er* en in de structuur van zinnen met *y* wordt de derivatieve complexiteit van de twee woorden geanalyseerd. Omdat *y* wordt beschouwd als een clitic, wordt bij de analyse van de derivatieve complexiteit van *y* de *Functional Projection Approach* (FPA) gevolgd. Uit de analyse blijkt dat de derivatie van zinnen met het prepositionele niet-aangrenzende *er* het meest complex is en dat de derivatie van zinnen met het locatieve *er* het minst complex is. Het prepositionele aangrenzende *er*, het prepositionele *y* en het locatieve *y* komen overeen wat betreft de derivatieve complexiteit.

Inhoudsopgave

Introductie	4
1. Een eerste vergelijking	5
1.1 De syntactische functies van <i>er</i>	5
1.2 De syntactische functies van <i>y</i>	7
2. Syntactische complexiteit.....	11
2.1 Complexiteit binnen de taalkunde.....	11
2.2 Derivationale complexiteit en de DCH	12
2.3 <i>Derivational Complexity Metric</i>	13
3. De derivationale complexiteit van <i>er</i> en <i>y</i>	17
3.1 Woordsoort van <i>er</i> en <i>y</i>	17
3.2 De derivatie van de structuur van zinnen met <i>er</i>	19
3.3 De derivatie van de structuur van zinnen met <i>y</i>	25
3.4 De derivationale complexiteit van <i>er</i> en <i>y</i>	30
Conclusie en discussie.....	31
Bibliografie.....	33

Introductie

Verschillende onderzoekers hebben de afgelopen decennia het gebruik en de functie van het Nederlandse woord *er* onderzocht. Zo laten Berends, Hulk en Sleeman (2016) zien dat dit woord opvallende overeenkomsten vertoont met het Franse woord *en*. Op basis van deze overeenkomsten hebben de onderzoekers de derivationele complexiteit van de twee woorden geanalyseerd en met elkaar vergeleken. Aan de hand van de *Derivational Complexity Metric* (DCM) hebben ze voorspellingen gedaan over de leeftijd waarop moedertaalsprekers van het Nederlands en moedertaalsprekers van het Frans constructies met deze twee woorden verwerven. Het woord *er* vertoont echter niet alleen overeenkomsten met het Franse woord *en*, maar ook met het Franse woord *y*. Daarom wordt in dit eindwerkstuk, als uitbreiding op het onderzoek van Berends et al. (2016), *er* vergeleken met *y*. Ook dit onderzoek richt zich op de derivationele complexiteit van de twee woorden: in hoeverre komt de derivationele complexiteit van *er* overeen met die van *y*?

In het eerste hoofdstuk bestudeer ik welke syntactische functies *er* en *y* kunnen vervullen en in hoeverre deze functies overeenkomen. In het tweede hoofdstuk zal ik ingaan op de rol van syntactische en derivationele complexiteit binnen taalwetenschappelijk onderzoek. Ik zal in dit hoofdstuk ook uitleggen wat de derivationele complexiteitshypothese inhoudt en hoe verschillende onderzoekers de DCM hebben gebruikt. In het derde hoofdstuk zal ik de syntactische structuur van zinnen met *er* en van zinnen met *y* analyseren en zal ik op basis van de DCM de derivationele complexiteit van *er* en *y* bepalen. Het eindwerkstuk eindigt met een conclusie van de analyse, met enkele discussiepunten en met een suggestie voor toekomstig onderzoek.

1. Een eerste vergelijking

In dit hoofdstuk bestudeer ik eerst de verschillende functies die *er* binnen een zin kan vervullen. Vervolgens analyseer ik in hoeverre deze functies overeenkomen met de functies die *y* in een zin kan vervullen.

1.1 De syntactische functies van *er*

Hoewel er binnen de literatuur meningsverschillen bestaan wat betreft de specifieke functies die het woord *er* binnen een zin kan vervullen, zijn de meeste onderzoekers het erover eens dat minstens vier functies onderscheiden kunnen worden (Bennis, 1986; Wesseling, 2018): expletief *er*, prepositioneel *er*, locatief *er* en kwantitatief *er*.¹

Wesseling (2018) richt zich in haar onderzoek uitsluitend op het expletieve gebruik van *er*. Ze laat zien dat *er* in verschillende soorten constructies de rol van een expletief subject vervult. Een eerste constructie waarin dit het geval is, is de onpersoonlijke constructie. In onpersoonlijke zinnen kent het werkwoord geen thètarol toe aan het subject. Daardoor hebben deze zinnen in plaats van een referentieel subject een expletief subject. Dit wordt geïllustreerd door voorbeeldzinnen (1) en (2):

- (1) **Er** viel niet te twijfelen aan het besluit.
- (2) **Er** wordt gehuild.

In zin (1) kent het werkwoord *viel* geen thètarol toe aan een subject; de subjectpositie wordt in deze zin niet bezet door een referentieel subject, maar door het expletieve *er*. Zin (2) laat zien dat *er* ook voorkomt in onpersoonlijke, passieve zinnen met intransitieve werkwoorden. Intransitieve werkwoorden, zoals *huilen* in (2), hebben geen object dat naar de subjectpositie kan verplaatsen als de zin gepassiviseerd wordt. In plaats daarvan wordt de subjectpositie gevuld door *er*. Een andere expletieve constructie waarin *er* wordt gebruikt, is de presentatieve constructie. Hierbij wordt een indefiniet subject geïntroduceerd in de discourse. In het vervolg van de discourse kan dit indefiniete subject nader gespecificeerd worden:

---

¹ Volgens bepaalde onderzoekers, zoals Van Wouden (1995), kan *er* niet vier, maar vijf verschillende functies vervullen: naast het locatieve, prepositionele, kwantitatieve en expletieve *er*, bestaat er ook een existentieel *er*. In deze scriptie wordt, in navolging van Wesseling (2018), het existentiële *er* beschouwd als een vorm van expletief *er*.

(3) **Er** speelt een kind.

(4) Een kind speelt.

In zin (3) is *een kind* een onbepaalde constituent; er is ergens een niet nader gespecificeerd kind dat aan het spelen is. In zin (4) heeft *een kind* daarentegen een generieke betekenis; de zin betekent dat het een eigenschap is van kinderen dat ze spelen. Dit contrast tussen zin (3) en zin (4) laat zien dat het gebruik van *er* in presentatieve zinnen bijdraagt aan het structureren van de informatie. Een derde constructie waarin *er* als expletief subject wordt gebruikt is de existentiële constructie. Existentiële zinnen drukken het bestaan of de aanwezigheid van iemand of iets uit en introduceren daarmee, net als presentatieve zinnen, een nieuwe referent in de discourse:

(5) **Er** is een vrouw in de tuin.

In zin (5) wordt door middel van een vervoeging van het werkwoord *zijn* niet alleen een nieuwe referent geïntroduceerd, maar wordt ook het bestaan van *een vrouw* uitgedrukt.

Naast een expletieve functie kan *er* ook een locatieve functie vervullen. Hierbij verwijst *er* naar een locatieve bepaling. Zo verwijst *er* in zin (6) naar de plaatsbepaling *in Utrecht* uit de zin ervoor:

(6) Woont Marie in Utrecht? – Ja, Marie woont **er** al jaren.

Een derde vorm van *er* is het prepositionele *er*. Het prepositionele *er* is verbonden met een voorzetsel dat verderop in de zin staat. In feite vormt *er* samen met dit voorzetsel een voornaamwoordelijk bijwoord:

(7) Jan praat **er** met zijn moeder **over**.

Ten vierde vervangt het kwantitatieve *er* een naamwoord dat volgt op een woord dat een hoeveelheid aanduidt:

(8) Heeft u misschien ook croissants? – Ik heb **er** nog vier.

In zin (8) vervangt *er* het naamwoord *croissants* en komt het voor in combinatie met het telwoord *vier*.

Tot slot wordt *er* gebruikt in vaste uitdrukkingen. Een voorbeeld daarvan is onderstaande zin:

(9) Je bent me *er* eentje.

In deze zin heeft *er* geen expletieve, locatieve, prepositionele of kwantitatieve functie, maar is het deel geworden van een vaste expressie.

Kortom, er kunnen vier verschillende soorten *er* onderscheiden worden: het expletieve, het locatieve, het prepositionele en het kwantitatieve *er*. Daarnaast kan *er* deel uitmaken van een vaste uitdrukking.

1.2 De syntactische functies van *y*

Het Franse woord *y* vervangt complementen die geïntroduceerd worden door de prepositie *à* ('aan') (Kayne, 1975). Dit betekent dat *y*, net als *er*, een prepositionele functie kan vervullen. Dit wordt geïllustreerd door onderstaande zin:

(10) Paul répond **à tes questions**. – Paul **y** répond.
 Paul antwoordt op jouw vragen – Paul er antwoordt
 'Paul geeft antwoord op jouw vragen.' – 'Paul geeft er antwoord op.'

In zin (10) hoort de prepositie *à* bij het werkwoord *répond* (*répondre à*) en vervangt *y* het directe object *à tes questions*. De prepositie *à* kan echter ook gebruikt worden om een plaats aan te duiden:

(11) Marie habite **à Paris**. – Elle **y** habite.
 Marie woont in Parijs – zij er woont
 'Marie woont in Parijs.' – 'Zij woont er.'

In zin (11) hoort *à* bij de plaatsbepaling *Paris*; *à* is in deze zin een locatieve prepositie. Op deze manier kan gesteld worden dat *y*, net als *er*, naast een prepositionele functie ook een locatieve functie kan vervullen. Zin (12) laat zien dat het ook mogelijk is dat *y* verwijst naar

een locatie zonder dat er sprake is van een prepositionele frase (PP) die wordt geïntroduceerd door *à*:

- (12) Marie habite là. – Marie y habite.
 Marie woont daar – Marie er woont
 ‘Marie woont daar.’ – ‘Marie woont er.’

In bovenstaande zin vervangt *y* het woord *là* dat een bepaalde plaats uitdrukt. Zinnen (10), (11) en (12) tonen enkele verschillen tussen *er* en *y* aan. Ten eerste vervangt het prepositionele *y* de gehele PP (*à tes questions* in zin (10) en *à Paris* in zin (11)), terwijl het prepositionele *er*, zoals te zien is in zin (7), alleen het nominale complement van een PP pronominaliseert. Als gevolg daarvan bevat een zin waarin het prepositionele *er* wordt gebruikt ook een prepositie, terwijl het prepositionele *y* niet tegelijkertijd voorkomt met de prepositie *à*. Het is hierbij belangrijk om op te merken dat het prepositionele *y* alleen PPs met de prepositie *à* kan vervangen, terwijl *er* in combinatie met vrijwel alle preposities gebruikt kan worden. Tot slot laten zinnen (10), (11) en (12) zien dat het prepositionele en het locatieve *y* zijn geplaatst in een positie die voorafgaat aan het finiete werkwoord van de zin, terwijl het prepositionele en het locatieve *er*, zoals te zien is in zinnen (6) en (7), zijn geplaatst in een positie die volgt op het finiete werkwoord.

Naast de prepositionele en locatieve functie, speelt *y* ook een rol in de existentiële constructie:

- (13) Il y a une femme dans le jardin.
 EXPL er heeft een vrouw in de tuin
 ‘Er is een vrouw in de tuin.’

In zin (13) wordt het bestaan van een referent (*une femme*) uitgedrukt. Dit gebeurt, in tegenstelling tot in het Nederlands, niet door middel van een vervoeging van het werkwoord *zijn*, maar door middel van een vervoeging van het werkwoord *avoir*, dat ‘hebben’ betekent. Zoals we al hebben gezien, wordt *er* in Nederlandse existentiële zinnen in de subjectspositie geplaatst. In Franse existentiële zinnen wordt de subjectspositie bezet door het expletieve *il*. Dit betekent dat *y*, in tegenstelling tot *er*, in existentiële constructies niet de functie van een expletief subject vervult. Volgens Meulleman (2012) kan *y* in deze constructies daarentegen beschouwd worden als een locatief partikel. Ze legt uit dat existentiële zinnen in het Latijn

een bijwoord bevatten dat een plaats aanduidt. Dit bijwoord is in de loop der tijd zijn locatieve betekenis verloren en is uiteindelijk gegrammaticaliseerd tot het Franse *y*. Als gevolg daarvan heeft *y* in de existentiële constructie geen autonome syntactische functie meer en maakt het deel uit van het werkwoordelijke complement. Het is duidelijk dat *er* en *y*, ondanks dat beide woorden in deze constructie worden gebruikt, niet dezelfde functie vervullen in de existentiële constructie.

De existentiële constructie in het Frans kan beschouwd worden als een vaste uitdrukking: het wordt gevormd door een vaste volgorde van het expletieve subject *il*, het locatieve partikel *y*, en een vervoeging van het werkwoord *avoir*. Dit betekent dat ook *y*, net als *er*, wordt gebruikt in vaste uitdrukkingen. Onderstaande zinnen zijn enkele andere voorbeelden van vaste uitdrukkingen waarin *y* wordt gebruikt:

- (14) Je n'y suis pour rien.
 ik niet er ben voor niks
 'Ik ben niet verantwoordelijk'.
- (15) Ça y est!
 dat er is
 'Klaar is Kees!'

Tabel 1 geeft een overzicht van de overeenkomsten en verschillen tussen *er* en *y*.

Tabel 1

Functies die *er* en *y* in een zin kunnen vervullen

	Functies	Bijzonderheden
<i>er</i>	Expletief	<i>er</i> vervult een expletieve functie in de existentiële constructie
	Locatief	–
	Prepositioneel	<i>er</i> vervangt het nominale complement van de PP
	Kwantitatief	–
	Vaste uitdrukkingen	–
<i>y</i>	Locatief	–
	Prepositioneel	<i>y</i> vervangt de gehele PP
	Vaste uitdrukkingen	<i>y</i> is in de existentiële constructie een locatief partikel

Het is duidelijk dat *er* niet alleen overeenkomsten vertoont met het Franse *en*, zoals Berends et al. (2016) aantonen, maar ook met het Franse *y*. Het zou dan ook interessant zijn om het onderzoek van Berends et al. (2016) uit te breiden door de derivationele complexiteit van *er* te vergelijken met die van *y*. In het volgende hoofdstuk zal ik uitleggen wat derivationele complexiteit inhoudt en hoe deze bepaald kan worden.

2. Syntactische complexiteit

In dit hoofdstuk leg ik eerst uit wat complexiteit binnen taalwetenschappelijk onderzoek betekent. Vervolgens zal ik ingaan op de derivationele complexiteitshypothese en zal ik uitleggen hoe de *Derivational Complexity Metric* is vormgegeven.

2.1 Complexiteit binnen de taalkunde

Het begrip complexiteit neemt vooral bij onderzoek naar taalontwikkeling bij kinderen en bij onderzoek naar de verwerving van een tweede taal een belangrijke plaats in. Ondanks het veelvuldige gebruik van complexiteit binnen taalwetenschappelijk onderzoek is er geen algemeen geaccepteerde definitie van complexiteit. Taalkundigen hebben verschillende definities aan het begrip gegeven die variëren van recursie, ellipsis en verplaatsingen binnen de zinsstructuur, tot cognitieve factoren zoals de moeite die het kost om een bepaald fenomeen te verwerken en te leren (Housen, De Clerq, Kuiken & Vedder, 2019). Aan de basis van deze verschillende definities ligt een onderscheid tussen twee benaderingen: de relatieve en de absolute benadering. (De Clerq & Housen, 2017)

Volgens Bulté en Housen (2012) definieert de relatieve benadering complexiteit in relatie tot taalgebruikers: een talig fenomeen wordt beschouwd als complex als het voor taalgebruikers moeite kost om dit fenomeen te leren of te verwerken: “Relative complexity (...) refers to the mental ease or difficulty with which linguistic items are learned, processed or verbalized in the processes of language acquisition and use” (p. 23). De relatieve complexiteit van een fenomeen is dus afhankelijk van de taalgebruiker en wordt bepaald door individuele factoren zoals het niveau waarop de taalgebruiker de desbetreffende taal beheerst, motivatie en geheugencapaciteit. De relatieve complexiteit van een talig fenomeen wordt daarnaast ook beïnvloed door meer objectieve, gebruikersonafhankelijke factoren. Volgens Bulté en Housen (2012) is de absolute complexiteit één van die factoren. De absolute complexiteit is inherent aan taalstructuren en taalsystemen; het is een eigenschap van de taalstructuur of het taalsysteem zelf. In deze benadering wordt taalcomplexiteit gedefinieerd in objectieve, kwantitatieve termen zoals het aantal componenten waar een bepaalde taalstructuur uit bestaat, of het aantal connecties tussen verschillende componenten of structuren. Aangezien bij het huidige onderzoek geen taalgebruikers betrokken zijn, valt mijn analyse van de derivationele complexiteit van *er* en *y* binnen de absolute benadering van complexiteit.

Bulté en Housen (2012) leggen uit dat zowel de relatieve als de absolute complexiteit op verschillende niveaus van het taalsysteem onderzocht kunnen worden, zowel op het niveau

van de morfologie en de fonologie, als op het niveau van de lexicologie en de syntaxis: “the different sub-dimensions of linguistic complexity distinguished here can be evaluated across various language domains (phonology, lexis, morphology, syntax) and their respective subdomains” (p. 26). Volgens De Clerq en Housen (2017) is complexiteit in de afgelopen jaren vooral op het gebied van de syntaxis onderzocht, onder andere door de derivaties binnen zinsstructuren te bestuderen.

2.2 Derivationale complexiteit en de DCH

Derivationale complexiteit heeft betrekking op verplaatsingen van constituenten binnen de syntactische structuur van zinnen. Men gaat ervanuit dat bepaalde verplaatsingen binnen de syntactische structuur complexer zijn dan andere verplaatsingen. Op basis hiervan is de derivationale-complexiteitshypothese (DCH) tot stand gekomen. De DCH ligt in de lijn van de ‘economy principles’ van de generatieve grammatica (Chomsky, 1995). Volgens deze principes zullen mensen bij het leren van een taal minder complexe constructies eerder verwerven dan complexere constructies. Binnen de literatuur van de derivationale complexiteit wordt aangenomen dat constructies die tot stand komen door middel van veel verplaatsingen in de syntactische structuur complexer zijn dan constructies die tot stand komen door middel van minder verplaatsingen. Volgens de DCH zullen taalgebruikers constructies met weinig verplaatsingen dus eerder beheersen dan constructies met meer verplaatsingen. (Jakubowicz & Strik, 2008; Azaz, 2020)

Dit idee is door verschillende onderzoekers bevestigd. Zo bewijst Van Kampen (1997) dat kinderen constructies die worden gevormd door weinig verplaatsingen op jongere leeftijd verwerven dan constructies die worden gevormd door meer verplaatsingen. Ook het onderzoek Van Hout, Veenstra en Berends (2011) bevestigt de DCH. Deze onderzoekers hebben onderzocht op welke leeftijd kinderen met als moedertaal het Nederlands objectpronomina en het kwantitatieve gebruik van *er* verwerven. Zin (16) bevat een objectpronomen en zin (17) bevat een kwantitatief *er*:

- (16) Ik koop de boeken. → Ik koop **ze**.
 (17) Ik koop twee boeken. → Ik koop **er** twee.

In zin (16) is zowel het lidwoord *de* als het zelfstandige naamwoord *boeken* vervangen door het objectpronomen *ze*. Dit objectpronomen ondergaat geen verdere verplaatsing in de syntactische structuur. In zin (17) is alleen het zelfstandige naamwoord *boeken* vervangen

door een kwantitatief *er*. Dit kwantitatieve *er* blijft niet in de oorspronkelijke positie die volgt op *twee*, maar ondergaat verplaatsing naar een positie die voorafgaat aan *twee*. Aangezien er in zinnen met kwantitatief *er* meer verplaatsingen optreden dan in zinnen met objectpronomina, worden zinnen met objectpronomina volgens de DCH op jongere leeftijd verworven dan zinnen met het kwantitatieve *er*. Dit is bevestigd door Van Hout et al. (2011): uit hun onderzoek is gebleken dat vijfjarige kinderen het gebruik van objectpronomina beter beheersen dan het gebruik van kwantitatief *er*.

2.3 Derivational Complexity Metric

De DCH is uitgebreid door Jakubowicz en Strik (2008). Zij hebben een meetinstrument samengesteld dat de derivationale complexiteit kan meten: de *Derivational Complexity Metric* (DCM). Jakubowicz en Strik (2008) combineren de DCH met het onderscheid dat Chomsky (2001) maakt tussen twee typen van samenvoeging (*merge*): interne samenvoeging (*internal merge*) en externe samenvoeging (*external merge*). Bij externe samenvoeging worden twee aparte structuren die los staan van elkaar samengevoegd tot één nieuwe structuur. Bij interne samenvoeging wordt een deel van een al bestaande structuur opnieuw (op een hoger aanhechtingspunt) aan deze structuur bevestigd. Interne samenvoeging is dus eigenlijk de verplaatsing van elementen binnen een syntactische structuur. Volgens Jakubowicz en Strik (2008) is een constructie met interne samenvoeging complexer dan een constructie met alleen externe samenvoegingen. Op basis van de DCH en dit idee hebben zij de DCM als volgt vormgegeven:

- (18) Derivational Complexity Metric:
- A. Het verplaatsen van a_i n keer zorgt voor een minder complexe derivatie dan het verplaatsen van a_i $(n + 1)$ keer.
  - B. Externe samenvoeging van a zorgt voor een minder complexe derivatie dan interne samenvoeging van $a + b$.

Jakubowicz en Strik (2008) bewijzen dat de DCM zoals voorgesteld in (18) correct is door te onderzoeken op welke leeftijd mensen bepaalde *wh*-vragen beheersen. Bij dit onderzoek zijn volwassenen, zesjarige kinderen en vierjarige kinderen met als moedertaal het Nederlands en het Frans betrokken. In zowel het Nederlands als in het Frans kunnen *wh*-vragen op verschillende manieren worden gevormd. Ik richt me bij het uitleggen van dit onderzoek alleen op Nederlandse zinnen:

(19) **Wie** denk je **dat** Marie kust? (Jakubowicz & Strik, 2008)

(20) **Wat** denk je **wie** Marie kust? (Jakubowicz & Strik, 2008)

Zin (19) is een voorbeeld van een *wh*-vraag die op een standaard manier wordt gesteld. Zin (20) is daarentegen een voorbeeld van een niet-standaard *wh*-vraag: Jakubowicz en Strik (2008) noemen dit een *Partial Movement*-vraag (PM). Dit soort vragen komt in verschillende Nederlandse dialecten voor. De onderliggende syntactische structuren van de zinnen zien er als volgt uit:

(21) [CP **Wie** denk [TP je ~~denk~~ [CP **wie** dat [TP Marie kust [VP Marie **wie** kust?]]]]]
(Jakubowicz & Strik, 2008)

(22) [CP **Wat** denk [TP je ~~denk~~ [CP **wie** [TP Marie kust [VP Marie **wie** kust?]]]]]
(Jakubowicz & Strik, 2008)

In (21) is te zien dat de basispositie van het vraagwoord *wie* zich binnen de VP van de ingebedde zin bevindt. Dit vraagwoord verplaatst vervolgens via de SpecCP-positie van de ingebedde zin naar de SpecCP-positie van de matrixzin. Aangezien hierbij een deel van een al bestaande structuur (namelijk het *wh*-woord) op een nieuw punt aan deze structuur wordt bevestigd, zijn deze verplaatsingen vormen van interne samenvoeging.

Jakubowicz en Strik (2008) analyseren PM-vragen volgens de directe afhankelijkheidsbenadering.² Bij deze benadering gaat men ervanuit dat de SpecCP-positie van de matrixzin wordt gevuld door een expletief. In (22) is dit expletief het woord *wat*. Als gevolg daarvan verplaatst het *wh*-woord *wie* niet naar de SpecCP-positie van de matrixzin, maar alleen naar de SpecCP-positie van de ingebedde zin. In (22) treedt dus slechts één keer interne samenvoeging op, terwijl in zin (21) twee keer interne samenvoeging optreedt.

Volgens de DCM betekent dit dat PM-vragen minder complex zijn dan standaard *wh*-vragen. Uitgaande van de DCH wordt verwacht dat PM-vragen op jongere leeftijd worden verworven dan standaardvragen.

---

² Jakubowicz en Strik (2008) maken een onderscheid tussen de directe afhankelijkheidsbenadering en de indirecte afhankelijkheidsbenadering. Volgens de indirecte afhankelijkheidsmethode is het woord *wat* niet een expletief, maar is het een standaard *wh*-woord. Als gevolg daarvan bestaat er niet één keten in de zin, maar twee: één keten bevindt zich in de ingebedde zin en wordt gevormd door verplaatsingen van het vraagwoord *wie*, en de andere keten bevindt zich in de matrix-zin en wordt gevormd door verplaatsingen van het vraagwoord *wat*.

Uit het onderzoek van Jakubowicz en Strik (2008) is gebleken dat volwassenen standaard *wh*-vragen frequent gebruiken en dat deze minder frequent worden gebruikt door de zesjarige en vierjarige kinderen. De kinderen gebruiken daarentegen wel vaak PM-vragen. Deze resultaten zijn in lijn met de DCH en dus constateren Jakubowicz en Strik dat de DCM een geschikt instrument is om de derivatieve complexiteit te bepalen.

Berends et al. (2016) maken gebruik van de DCM in hun onderzoek naar de syntactische complexiteit van het Franse pronomen *en* en het Nederlandse pronomen *er*. Omdat zowel het Franse *en* als het Nederlandse *er* een kwantitatieve functie en een prepositionele functie kunnen vervullen, richten de onderzoekers zich op deze twee gebruiken van de woorden. Ik zal hun analyse uitleggen aan de hand van het prepositionele gebruik van de pronomina:

- (23) Origineel: Ik kijk **in de doos**.
 Stap 1: Ik kijk **in er**.
 Stap 2: Ik kijk **erin**.
- (24) Origineel: Il parle **de ce livre**.
 hij praat over dit boek
 ‘Hij praat over dit boek.’
 Stap 1: Il parle **en**.
 hij praat erover
 ‘Hij praat erover.’
 Stap 2: Il **en** parle.
 hij erover praat
 ‘Hij praat erover.’

In zowel zin (23) als in zin (24) wordt bij de eerste stap een gehele DP vervangen door een pronomen: in zin (23) wordt *de doos* vervangen door *er* en in zin (24) wordt *de ce livre* vervangen door *en*. Deze pronominalisatie is een vorm van externe samenvoeging.

Vervolgens ondergaan zowel *er* als *en* verplaatsing naar een andere positie in de zin. Volgens Berends et al. (2016) treedt bij deze tweede stap interne samenvoeging op: elementen ondergaan verplaatsing binnen een zin. In constructies met het Franse *en* en in constructies met het Nederlandse *er* treden dus dezelfde verplaatsingen op; *en* en *er* komen overeen wat betreft de derivatieve complexiteit. Op basis daarvan voorspellen de onderzoekers dat prepositioneel *er* en prepositioneel *en* op dezelfde leeftijd worden verworven. De

onderzoekers testen deze hypothese aan de hand van spraakopnamen van kinderen met Nederlands als moedertaal en van kinderen met Frans als moedertaal. Uit de analyse van deze spraakopnamen blijkt dat de leeftijd waarop Nederlandse kinderen het prepositionele *er* verwerven overeenkomt met de leeftijd waarop Franse kinderen het prepositionele *en* verwerven. Hiermee bevestigt dit onderzoek de DCH.

Als uitbreiding op het onderzoek van Berends et al. (2016) zal ik in het volgende hoofdstuk aan de hand van de DCM de derivationele complexiteit van *er* vergelijken met die van *y*. Op basis van mijn analyse kunnen voorspellingen gedaan worden over de verwerving van *er* en over de verwerving van *y*.

3. De derivatieve complexiteit van *er* en *y*

In dit hoofdstuk zal ik de derivatieve complexiteit van *er* en *y* analyseren. Omdat *er* en *y* alleen overeenkomen wat betreft de prepositionele en de locatieve functie, zoals we in het eerste hoofdstuk hebben gezien, zal ik me uitsluitend op deze twee gebruiken richten.³ Om de onderliggende syntactische structuur van de twee woorden te analyseren, is het eerst belangrijk om te onderzoeken wat voor soort woorden *er* en *y* zijn. Dat zal ik doen aan de hand van het proefschrift van Wesseling (2018) en de theorie van Cardinaletti en Starke (1999).

3.1 Woordsoort van *er* en *y*

Cardinaletti en Stark (1999) onderscheiden drie soorten pronomina: sterke pronomina, zwakke pronomina en clitics. Deze drie soorten pronomina hebben eigen syntactische, morfologische, fonologische en semantische eigenschappen. Op basis van deze eigenschappen kunnen tests uitgevoerd worden waarmee bepaald kan worden tot welke categorie een bepaald pronomina behoort. Wesseling (2018) bewijst aan de hand van enkele van deze tests dat het expletieve *er* beschouwd kan worden als een zwak pronomina. In tegenstelling tot *er* wordt het Franse *y* in de literatuur beschouwd als een clitic (Kayne, 1975). Ik zal enkele syntactische tests toepassen op *er* en *y* om te laten zien dat deze twee woorden daadwerkelijk tot een andere categorie pronomina behoren.

Een eigenschap van clitics is dat ze zich hechten aan het voorgaande woord of aan het erop volgende woord (Klavans, 1995). In het Frans bevinden clitics zich altijd in een positie die voorafgaat aan het hoogste verbale element van de zin waaraan ze zich hechten (Kayne, 1975). Als gevolg daarvan kan er geen tussenwerpsel geplaatst worden tussen het clitic en dit verbale element. Zwakke pronomina zijn daarentegen op zichzelf staande XPs die door tussenwerpsels wel gescheiden kunnen worden van hun linguïstische omgeving (Cardinaletti & Starke, 1999):

(25) *Paul *y*, paraît-il, achète un livre.

Paul *er*, blijkbaar, koopt een boek

‘Paul koopt *er* blijkbaar een boek.’

(26) ...dat, naar alle waarschijnlijkheid, **er** een vrouw haar tanden poetst.

(Wesseling, 2018, p. 45)

---

³ Ondanks het feit dat *er* en *y* beide worden gebruikt in de existentiële constructie, zal ik deze constructie buiten beschouwing laten; *er* en *y* vervullen binnen deze constructie namelijk een andere functie.

In zin (26) is te zien dat het woord *er* wel door een tussenwerpsel, gescheiden kan worden van de complementeerder *dat*, terwijl zin (25) aantoont dat het Franse *y* niet gescheiden kan worden van het werkwoord *achète* door een tussenwerpsel.

Een ander verschil tussen zwakke pronomina en clitics is dat zwakke pronomina wel kunnen voorkomen in zinsinitiële positie, terwijl clitics niet in deze positie geplaatst kunnen worden:

(27) **Er** poetst een vrouw haar tanden. (Wesseling, 2018, p. 46)

(28) ***Y** Paul achète un livre.

er Paul koopt een boek

‘Paul koopt er een boek.’

Bovenstaande zinnen laten zien dat *er*, in tegenstelling tot *y*, wel in de zinsinitiële positie geplaatst kan worden en dus beschouwd kan worden als een zwak pronomina.⁴

Volgens Cardinaletti en Starke (1999) hebben zwakke pronomina en clitics een verschillende interne structuur. In zinnen (26) en (27) vervult *er* een expletieve functie; daarmee is aangetoond dat het expletieve *er* de structuur van een zwak pronomina heeft. Wesseling (2018) legt uit dat de interne structuur van het prepositionele *er* en de interne structuur van het locatieve *er* overeenkomen met die van het expletieve *er*: “The Dutch pronoun *er* is not restricted to expletive constructions, it can also be used as the complement of a preposition (prepositional *er*), a locative adverb (locative *er*), and as the complement of a quantifier (quantitative *er*). Furthermore, these various types of *er* can often conflate. The

---

⁴ Er is echter één constructie waarin *y* wel voorkomt in zinsinitiële positie:

(1) **Y** a-t-il des questions?

Er heeft-het vragen

‘Zijn er vragen?’

In deze zin is er sprake van inversie van het expletieve subject (*il*) en het werkwoord (*a*). Als gevolg van deze inversie komt het clitic in zinsinitiële positie te staan. Aangezien het in deze zin gaat om de existentiële constructie en *y* in deze constructie niet wordt beschouwd als een clitic maar als een locatief partikel, zoals we hebben gezien in het eerste hoofdstuk, vormt de welgevormdheid van deze zinnen geen bewijs tegen de hypothese dat *y* tot de categorie van clitics behoort.

internal structure of expletive *er* also fits with these other uses of *er*” (p. 163). Daarom kunnen het prepositionele en locatieve *er* ook beschouwd worden als zwakke pronomina.

Het verschil tussen *er* en *y* wat betreft de categorie pronomina waartoe ze behoren, heeft gevolgen voor de positie die deze woorden in een zin innemen en daarmee voor de derivationele complexiteit van zinnen met deze twee woorden.

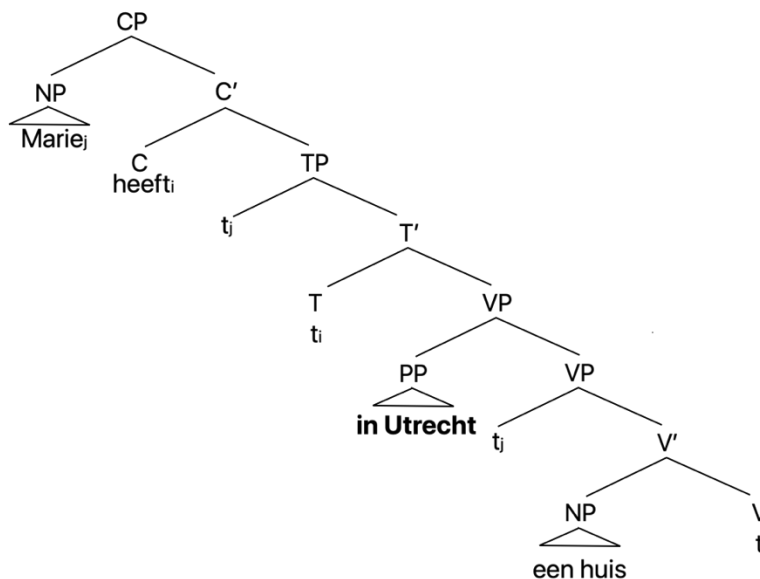
3.2 De derivatie van de structuur van zinnen met *er*

In deze paragraaf zal ik de derivatie van de structuur van zinnen met locatief *er* en die van zinnen met prepositioneel *er* analyseren. Allereerst is het belangrijk om op te merken dat *er* een constituent in de zin pronominaliseert. In het eerste hoofdstuk hebben we gezien dat het locatieve *er* locatieve bepalingen vervangt en dat het prepositionele *er* het nominale complement van PPs vervangt:

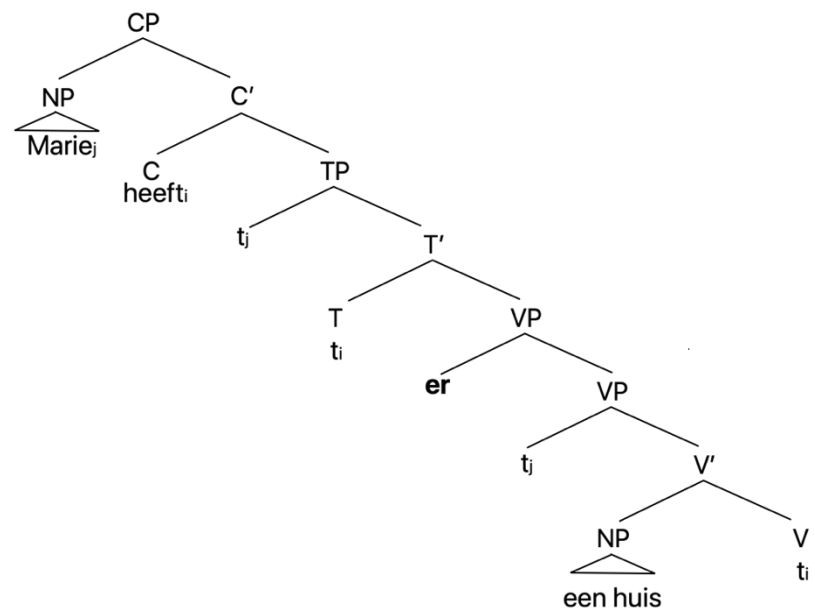
- (29) Origineel: Marie heeft **in Utrecht** een huis.
 Stap 1: Marie heeft **er** een huis.
- (30) Origineel: Jan springt op **de bank**.
 Stap 1: *Jan springt op **er**.

In zin (29) pronominaliseert het locatieve *er* de locatieve bepaling *in Utrecht* en in zin (30) vervangt het prepositionele *er* het nominale complement *de bank*, die deel is van de PP *op de bank*. Deze eerste stap is weergegeven in de volgende boomstructuren:

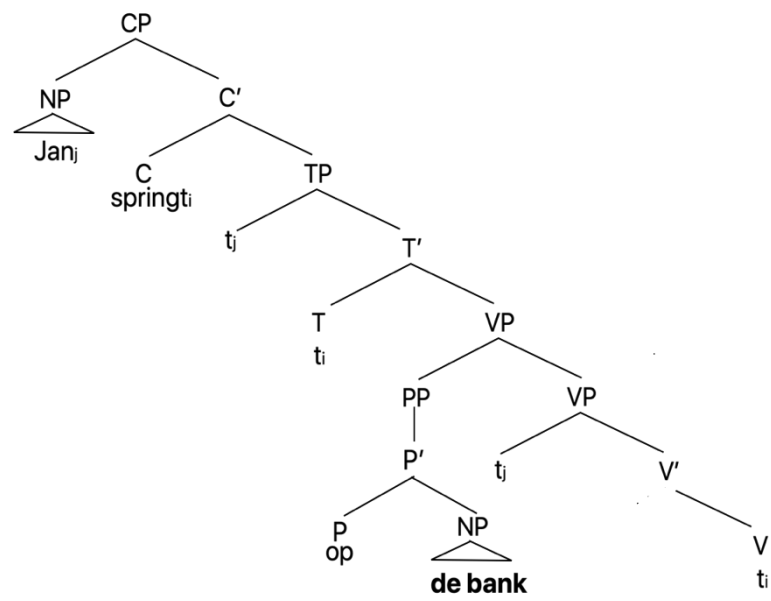
- (31) Origineel:

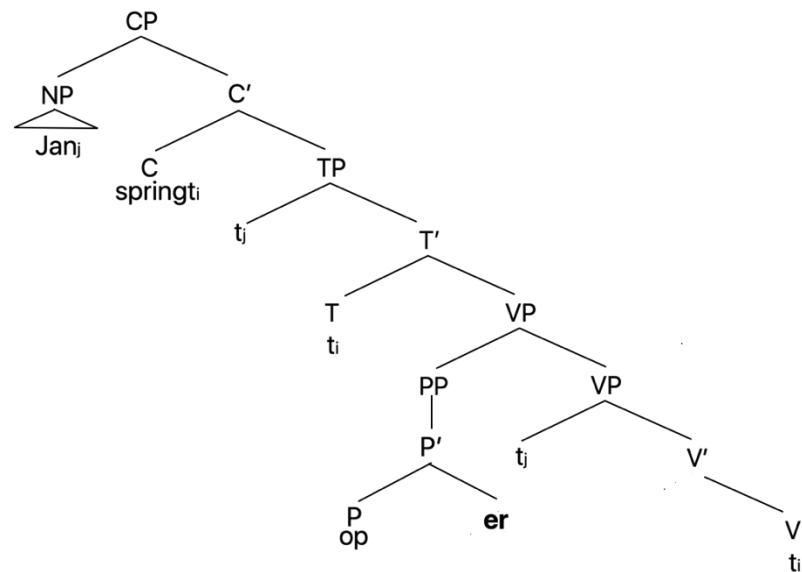
Stap 1:

(32) Origineel:

Stap 1:

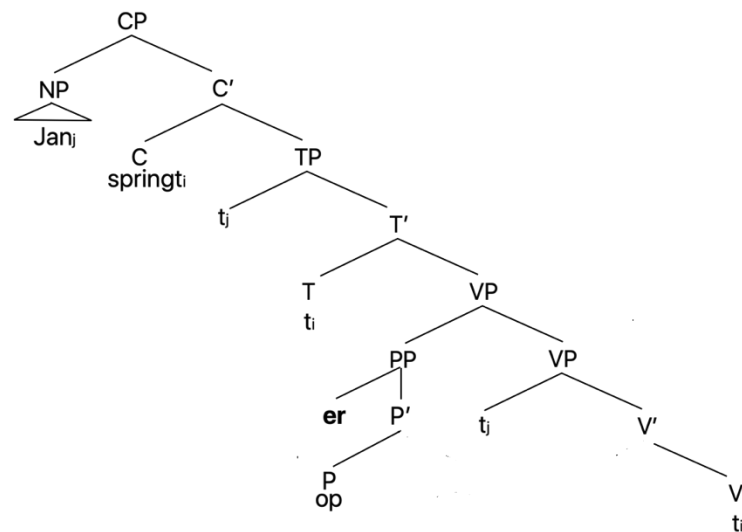
In de structuren is te zien dat de constituenten die worden gepronominaliseerd door het locatieve *er* en door het prepositionele *er* zich in een adjunct-projectie boven de VP van de zin bevinden. Als gevolg daarvan vinden zowel het locatieve als het prepositionele *er* hun oorsprong binnen deze adjunct-projectie.⁵ Deze pronominalisatie is een vorm van externe samenvoeging (Berends et al., 2016): *er* en de al bestaande zinsstructuur worden samengevoegd tot één nieuwe structuur.

Na deze eerste stap is de derivatie van zinnen met het locatieve *er* compleet; zin (29) is een welgevormde, grammaticale zin. Zin (30) is daarentegen geen welgevormde zin: in de oppervlaktestructuur van de zin bevindt het prepositionele *er* zich namelijk niet in een positie die volgt op de prepositie, maar in een positie die voorafgaat aan de prepositie. Volgens Van Riemsdijk (1978) verplaatst het prepositionele *er* vanuit de positie rechts van de prepositie naar de specificierpositie van de PP. Deze verplaatsing is weergegeven in (33) en (34):

- (33) Origineel: Jan springt **op de bank**.
 Stap 1: *Jan springt **op er**.
 Stap 2: Jan springt **erop**.

⁵ Het weergeven van adjuncten in VPs is gebaseerd op Bennis (2000).

(34) Stap 2:

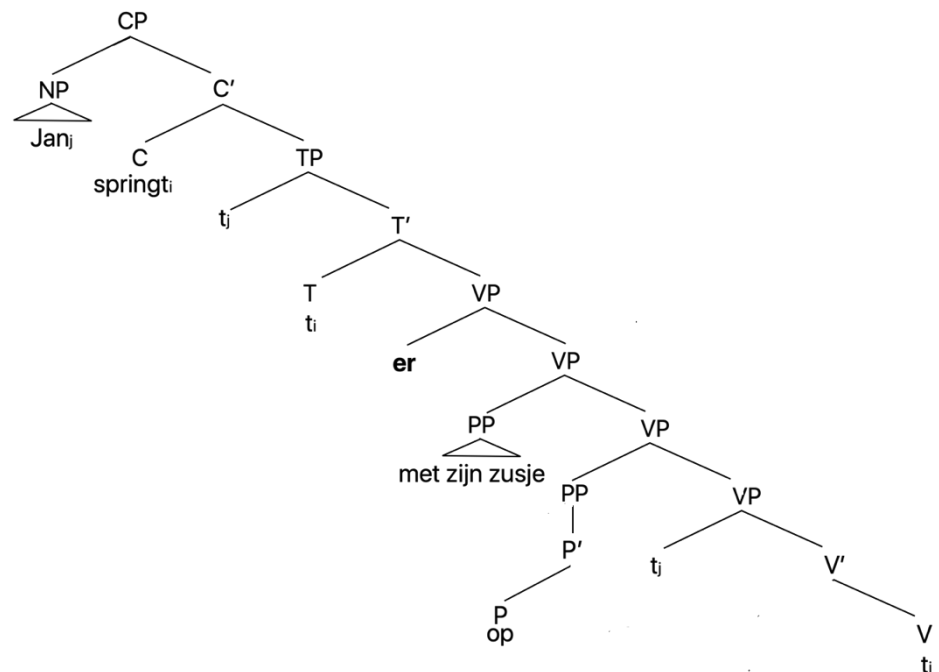
De verplaatsing is een vorm van interne samenvoeging: *er* wordt op een hoger aanhechtingspunt opnieuw aan de al bestaande zinsstructuur bevestigd.

Onder specifieke pragmatische condities kan het prepositionele *er* een extra verplaatsing ondergaan (Berends et al., 2016, p. 149). Deze verplaatsing treedt op als er een constituent tussen *er* en de prepositie wordt geplaatst:

(35) Jan springt **er** met zijn zusje **op**.

In zin (35) worden het prepositionele *er* en de prepositie *op* van elkaar gescheiden door de tussenliggende constituent *met zijn zusje*. Zo'n constructie waarbij *er* en de prepositie zich niet in aan elkaar grenzende posities bevinden, noem ik een niet-aangrenzende constructie (*non-adjacent construction* (Berends et al., 2016)) De constituent *met zijn zusje* is een adjunct en bevindt zich in een adjunct-projectie boven de VP van de zin. Dat betekent dat het niet-aangrenzende prepositionele *er* vanuit de SpecPP-positie naar een projectie boven deze adjunct-projectie verplaatst. In onderstaande structuur is deze hogere projectie weergegeven als een extra VP:

(36) Stap 3:

In de structuur is te zien dat *er* uit de PP verplaatst naar de SpecVP-positie die zich boven de adjunct-projectie van *met zijn zusje* bevindt. Doordat *er* in de tweede stap van de derivatie al naar de specificieerderpositie van de PP is verplaatst, kan het, ondanks het eilandkarakter van de PP, deze verplaatsing ondergaan: een specificieerderpositie biedt namelijk een ontspanningsmogelijkheid uit een eiland (Bennis, 2000). Ook deze optionele verplaatsing is een vorm van interne samenvoeging: *er* wordt bij een hogere projectie opnieuw aan de zinsstructuur bevestigd.⁶

Kortom, terwijl de derivatie van de structuur van zinnen met het locatieve *er* alleen uit een externe samenvoeging bestaat, bestaat die van zinnen met het prepositionele *er* uit één externe en (minstens) één interne samenvoeging. Als er sprake is van een niet-aangrenzende constructie, bestaat de derivatie van prepositioneel *er* zelfs uit twee interne samenvoegingen. Tabel 2 geeft een overzicht van de stappen waaruit de derivaties bestaan.

⁶ Het is ook mogelijk dat de constituent *met zijn zusje* extrapositie ondergaat. In dat geval blijft *er* staan in de positie die voorafgaat aan de prepositie en ontstaat de volgende zin: *Jan springt erop met zijn zusje*.

Tabel 2

Derivatie van zinnen met het locatieve *er* en van zinnen met het prepositionele *er*

	Locatief <i>er</i>	Aangrenzend prepositioneel <i>er</i>	Niet-aangrenzend prepositioneel <i>er</i>
Stap 1	<i>er</i> vervangt een locatieve bepaling (externe samenvoeging) Marie heeft in Utrecht een huis. → Marie heeft er een huis.	<i>er</i> vervangt het nominale complement van een PP (externe samenvoeging) Jan springt op de bank. → *Jan springt op er .	<i>er</i> vervangt het nominale complement van een PP (externe samenvoeging) Jan springt met zijn zusje op de bank . → *Jan springt met zijn zusje op er .
Stap 2	–	<i>er</i> verplaatst naar de SpecPP (interne samenvoeging) *Jan springt op er . → Jan springt erop .	<i>er</i> verplaatst naar de SpecPP (interne samenvoeging) *Jan springt met zijn zusje op er . → Jan springt met zijn zusje erop .
Stap 3	–	–	<i>er</i> verplaatst naar een hogere VP (interne samenvoeging) Jan springt met zijn zusje erop . → Jan springt er met zijn zusje op.

3.3 De derivatie van de structuur van zinnen met *y*

De structuur van zinnen met clitics is in de loop der jaren op verschillende manieren benaderd. Volgens onder andere Kayne (1975) en Belletti (1999) hebben clitics als basispositie de XP*-positie die zich binnen de V-projectie van de zin bevindt. Deze positie komt overeen met de basispositie van de constituent dat het clitic vervangt. De clitics ondergaan vervolgens verplaatsing naar de positie vóór het werkwoord waar incorporatie met dit werkwoord plaatsvindt; het clitic hecht zich aan het werkwoord. Kayne (1975) noemt deze verplaatsing *Clitic Placement*. Het clitic laat hierbij een spoor achter in zijn originele positie waardoor er complementaire distributie tussen het clitic en de XP* ontstaat. In tegenstelling tot deze onderzoekers, gaat onder andere Borer (1983) ervanuit dat de basispositie van clitics overeenkomt met hun positie in de oppervlaktestructuur. Volgens deze basisgeneratiebenadering verplaatsen de clitics dus niet uit de XP*-positie. Geen van deze twee analyses kan echter toegepast worden op alle talen waarin clitics voorkomen; voor bepaalde talen biedt de verplaatsingsbenadering een juiste verklaring, en voor andere talen biedt de basisgeneratiebenadering een juiste verklaring. Sportiche (1996) laat zien dat een combinatie van de twee schijnbaar tegenstrijdige benaderingen de structuur van de verschillende talen wel kan verklaren. Deze combinatie wordt aangeduid als de *Functional Projection Approach* (FPA). Ik zal in mijn analyse deze benadering volgen.

In overeenstemming met de verplaatsingsbenadering wordt bij de FPA aangenomen dat er verplaatsing optreedt. Het gaat hierbij echter niet om verplaatsing van het clitic; de positie van het clitic in de oppervlaktestructuur komt overeen met zijn basispositie in de dieptestructuur. In dit opzicht komt de FPA overeen met de basisgeneratiebenadering. In plaats van het clitic verplaatst de XP* die geassocieerd wordt met het clitic. Deze XP* kan verschillende vormen aannemen. In sommige talen, zoals het Italiaans, is er sprake van clitic-verdubbeling: de zin bevat zowel een clitic als de NP waar het clitic naar verwijst. In zulke clitic-verdubbelingsconstructies is de XP* een overte DP. Als er geen sprake is van clitic-verdubbeling, wat het geval is in het Frans, is de XP* een *pro*.

In het eerste hoofdstuk hebben we gezien dat *y* volledige PPs vervangt. De XP* die geassocieerd wordt met *y* is dus een PP. Op basis van deze gegevens kan gesteld worden dat bij de eerste stap van de derivatie van de structuur van zinnen met *y* een PP wordt vervangen door *pro* en dat *y* tegelijkertijd wordt geplaatst in een positie die voorafgaat aan het finiete werkwoord:

- (37) Origineel: Paul répond à **tes questions**.
 Paul antwoordt op jouw vragen.
 ‘Paul beantwoordt jouw vragen.’
- Stap 1: Paul *(pro) y répond (*pro).
 Paul er antwoordt.
 ‘Paul antwoordt erop.’

In (37) is te zien dat de PP *à tes questions* wordt vervangen door *pro*. Ook is te zien dat *y* wordt geplaatst in de positie voor het finiete werkwoord *répond*. Deze vervanging van de PP door *pro* is een vorm van externe samenvoeging (Berends & Hulk, 2016): *pro* vervangt de gehele PP en op die manier worden *pro* en de al bestaande zinsstructuur gecombineerd tot één structuur.

De tweede stap van de derivatie van zinnen met *y* bestaat uit de verplaatsing van *pro*. Volgens Sportiche (1996) ondergaat *pro* verplaatsing omdat er sprake moet zijn van congruentie tussen *y* en *pro*.⁷ Volgens hem gaat het hierbij om de soort congruentierelatie die optreedt tussen een syntactisch hoofd en zijn specificeerder. Dat betekent dat de syntactische structuur van zinnen met *y* een projectie bevat waarvan *y* het hoofd is (ClP), en dat *pro* naar de specificerderspositie van deze projectie (SpecClP) verplaatst waardoor *y* en *pro* congrueren. Gegeven dat Franse clitics zich in de positie voor het finiete werkwoord van de zin bevinden en dat dit werkwoord naar de T-positie verplaatst, bevindt de Cl-projectie zich in de analyse van Sportiche (1996) boven de TP.⁸

Het is op dit punt belangrijk om op te merken dat een direct object-clitic in het Frans congrueert met het voltooid deelwoord. Dat betekent dat de XP* die geassocieerd is met zo'n clitic niet rechtstreeks vanuit de VP naar de Cl-projectie verplaatst, maar dat het via een andere projectie moet verplaatsen waar het zijn naamval krijgt: de AgrO-projectie. Babyonyshev & Marin (2006) breiden de FPA van Sportiche uit naar indirecte object clitics. Ze leggen uit dat er, omdat er geen congruentie plaatsvindt tussen een indirect object clitic en een voltooid deelwoord, geen AgrIO-projectie is. Op basis hiervan kan aangenomen worden dat, omdat ook het clitic *y* niet congrueert met het voltooid deelwoord, ook de *pro* die met *y*

⁷ Dit idee baseert Sportiche (1996) op het *Clitic Criterion*.

⁸ De basispositie van het werkwoord is de V-positie. Het werkwoord ondergaat vervolgens verplaatsing naar de T-positie. Dit zorgt ervoor dat het werkwoord zijn *tense-features* krijgt en dat het congrueert met het subject van de zin. Omdat er in het Frans geen sprake is van complementaire distributie tussen het werkwoord en de complementeerder, verplaatst het werkwoord in het Frans, in tegenstelling tot in het Nederlands, niet naar de C-positie.

wordt geassocieerd niet via een tussenliggende projectie verplaatst. Met ander woorden, *pro* verplaatst vanuit zijn positie binnen de VP direct naar de SpecClP-positie. De tweede stap van de derivatie van zinnen met *y* is weergegeven in de volgende boomstructuur:

(38) Stap 1: Paul **(pro)* *y* répond (**pro*).

Paul er antwoordt.

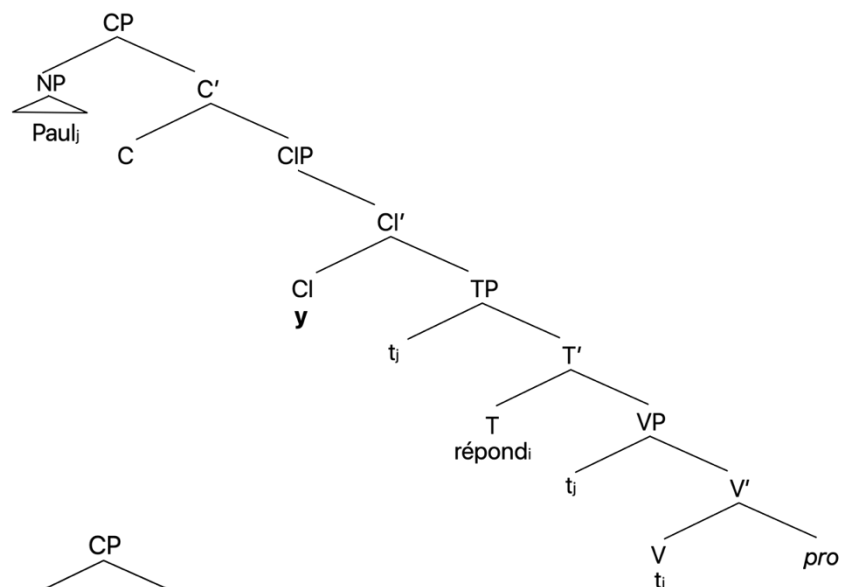
‘Paul antwoordt erop.’

Stap 2: Paul *pro* *y* répond.

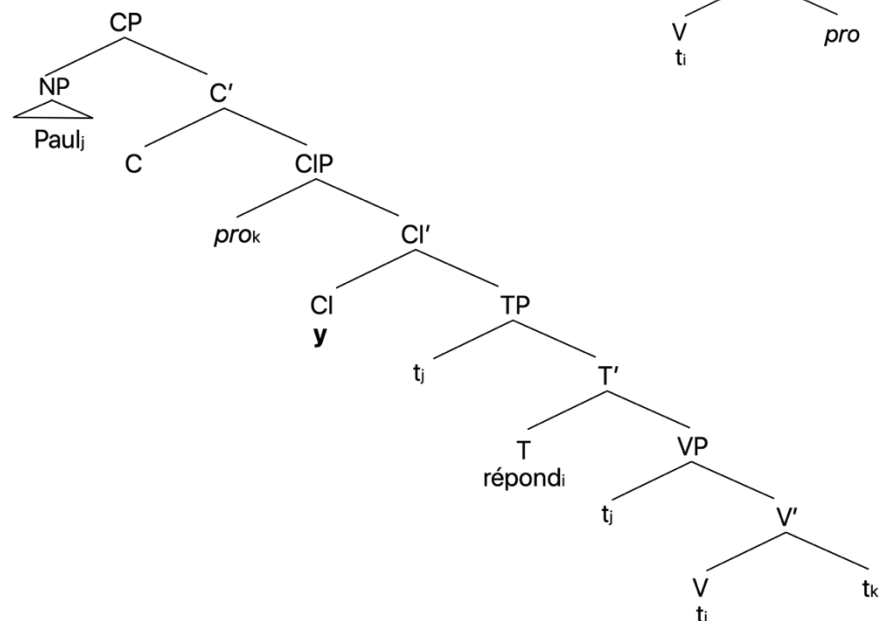
Paul er antwoordt.

‘Paul antwoordt erop.’

(39) Stap 1:

Stap 2:

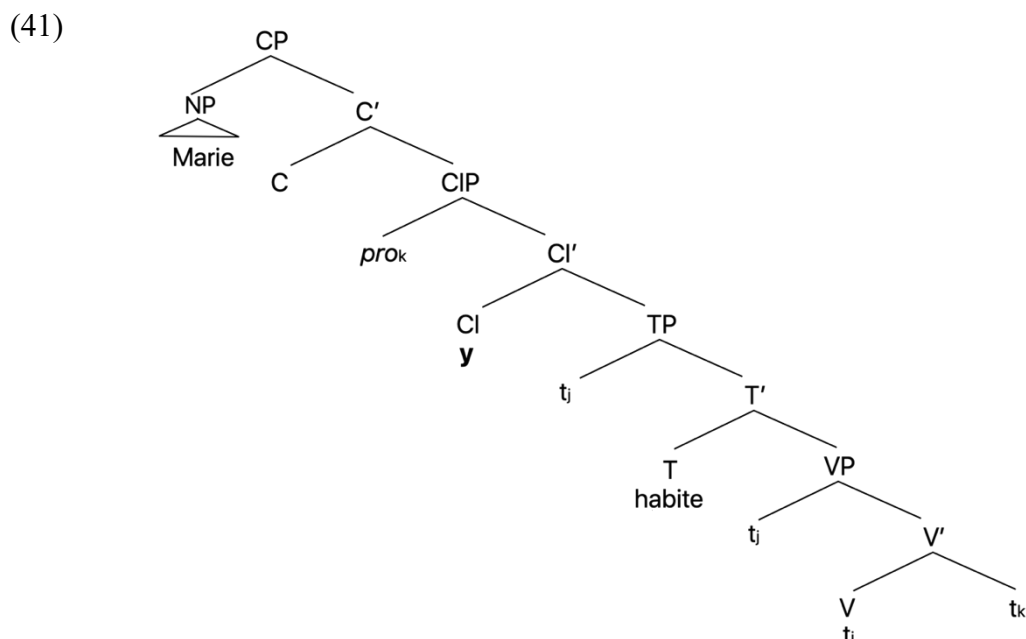

Zin (38) en de structuren in (39) laten zien dat *y* zich in de Cl-positie bevindt en geen verplaatsing ondergaat. Ook laat de structuur zien dat *pro* vanuit de positie binnen de VP rechtstreeks naar de SpecCIP-positie verplaatst, waar het congrueert met *y*. De verplaatsing van *pro* is een vorm van interne samenvoeging: *pro* wordt op een hoger aanhechtingspunt, namelijk bij de Cl-projectie, aan de zinsstructuur bevestigd.

Omdat het locatieve *y* zich, net als het prepositionele *y*, ook in de positie voor het finiete werkwoord van de zin bevindt en ook gehele PPs vervangt, bestaat de derivatie van zinnen met locatief *y* uit dezelfde twee stappen als de derivatie van zinnen met prepositioneel *y*. Dit is weergegeven in (40):

- (40) Origineel: Marie habite à Paris.
 Marie woont in Parijs
 ‘Marie woont in Parijs.’
- Stap 1: Marie **(pro) y* habite (**pro*).
 Marie er woont
 ‘Marie woont er.’
- Stap 2: Marie *pro y* habite.
 Marie er woont
 ‘Marie woont er.’

In (40) vervangt *pro* de PP *à Paris* en wordt het clitic *y* geplaatst in de positie die voorafgaat aan het finiete werkwoord. Dit is schematisch weergegeven in onderstaande structuur:

Structuur (41) toont aan dat het clitic *y* zijn oorsprong vindt in de Cl-positie en dat *pro* vanuit de positie binnen de VP van de zin rechtstreeks naar de SpecClP-positie verplaatst, waar het congrueert met *y*. Daarmee komt de syntactische structuur van zinnen met het locatieve *y* overeen met de structuur van zinnen met het prepositionele *y*.

Kortom, de derivatie van zinnen met prepositioneel en locatief *y* bestaat uit één externe samenvoeging, namelijk het vervangen van de prepositionele frase door *pro*, en één interne samenvoeging, namelijk de verplaatsing van *pro*. Dit is weergegeven in Tabel 3.

Tabel 3

Derivatie van zinnen met het locatieve *y* en van zinnen met het prepositionele *y*

	Locatief <i>y</i>	Prepositioneel <i>y</i>
Stap 1	<i>pro</i> vervangt de PP en <i>y</i> wordt ingevoegd in de Cl-projectie (externe samenvoeging) Marie habite à Paris . → Marie <i>*(pro) y</i> habite (<i>*pro</i>).	<i>pro</i> vervangt de PP en <i>y</i> wordt ingevoegd in de Cl-projectie (externe samenvoeging) Paul répond à tes questions . → Paul <i>*(pro) y</i> répond (<i>*pro</i>).
Stap 2	<i>pro</i> verplaatst naar de SpecCl-positie (interne samenvoeging) Marie <i>*(pro) y</i> habite (<i>*pro</i>). → Marie <i>pro y</i> habite.	<i>pro</i> verplaatst naar de SpecCl-positie (interne samenvoeging) Paul <i>*(pro) y</i> répond (<i>*pro</i>). → Paul <i>pro y</i> répond.

3.4 De derivationale complexiteit van *er* en *y*

Tabel 4 geeft een overzicht van de samenvoegingen die plaatsvinden in de syntactische structuur van zinnen met *er* en van zinnen met *y*.

Tabel 4

Aantal externe en interne samenvoegingen in zinnen met locatief en prepositioneel *er* en *y*

	Locatief <i>er</i>	Prepositioneel aangrenzend <i>er</i>	Prepositioneel niet- aangrenzend <i>er</i>	Locatief <i>y</i>	Prepositioneel <i>y</i>
Externe samenvoegingen	1	1	1	1	1
Interne samenvoegingen	0	1	2	1	1
Totaal	1	2	3	2	2

In de tabel is te zien dat zinnen met locatief *y*, met prepositioneel *y* en met prepositioneel aangrenzend *er* tot stand komen door middel van één externe samenvoeging en één interne samenvoeging. Dat betekent dat de derivationale complexiteit van deze typen *y* en dit type *er* overeenkomt; volgens de DCM zijn deze constructies even complex. De derivatie van zinnen met het locatieve *er* bestaat slechts uit één externe samenvoeging. Op basis van de DCM kan gesteld worden dat deze constructie minder complex is dan de andere constructies. Omdat zinnen met prepositioneel niet-aangrenzend *er* tot stand komen door middel van één externe samenvoeging en twee interne samenvoegingen, zijn zinnen met dit type *er* volgens de DCM complexer dan zinnen met de andere typen *er* en dan zinnen met *y*.

Conclusie en discussie

Het doel van deze analyse was om aan de hand van de *Derivational Complexity Metric* de derivatieve complexiteit van het Nederlandse *er* te vergelijken met die van het Franse *y*. In het eerste hoofdstuk hebben we gezien dat deze twee woorden overeenkomen wat betreft twee functies die ze vervullen: de prepositionele en de locatieve functie. Daarom heb ik me bij de analyse uitsluitend op zinnen met deze twee gebruiken van *er* en *y* gericht.

Uit de analyse is gebleken dat zinnen met locatief *er* worden gevormd door middel van één externe samenvoeging: *er* vervangt een locatieve bepaling. Zinnen met aangrenzend prepositioneel *er* komen tot stand door middel van één externe samenvoeging en één interne samenvoeging: *er* vervangt het nominale complement van een PP en verplaatst naar de SpecPP-positie. Ook de derivatie van het locatieve en het prepositionele *y* bestaat uit één externe en uit één interne samenvoeging: *pro* vervangt een PP en verplaatst naar de SpecCl-positie. De derivatie van zinnen met niet-aangrenzend prepositioneel *er* bestaat daarentegen uit één externe samenvoeging en twee interne samenvoegingen: *er* verplaatst niet alleen naar de SpecPP-positie, maar ook naar de specificerderpositie van een VP die zich boven de projectie bevindt van de tussenliggende adjunct. Volgens de DCM betekent dit dat het locatieve *er* het minst complex is en dat het niet-aangrenzende prepositionele *er* het meest complex is in vergelijking met de andere soorten *er* en *y*. Het aangrenzende prepositionele *er*, het locatieve *y* en het prepositionele *y* komen overeen wat betreft de derivatieve complexiteit.

Op basis van de DCH kan voorspeld worden dat deze drie laatstgenoemde constructies op dezelfde leeftijd worden verworven. Bovendien kan voorspeld worden dat het locatieve *er* op jongere leeftijd wordt verworven en dat het niet-aangrenzende prepositionele *er* op latere leeftijd wordt verworven dan de andere constructies. In toekomstig onderzoek zou het interessant zijn om te onderzoeken of dit daadwerkelijk het geval is en daarmee of de DCH bevestigd kan worden. Net als Berends et al. (2016) hebben gedaan met het Nederlandse *er* en het Franse *en*, zou onderzocht kunnen worden op welke leeftijd Nederlandse en Franse kinderen de geanalyseerde constructies verwerven.

Er zijn twee belangrijke discussiepunten. Ten eerste zijn er in de loop der jaren verschillende theorieën ontwikkeld over de syntactische structuur van de besproken constructies. Ik heb me bij mijn analyse op slechts twee benaderingen gericht: de derivatie van zinnen met *er* heb ik gebaseerd op de manier waarop Bennis (2000) de structuur van Nederlandse zinnen benaderd, en de analyse van *y* heb ik gebaseerd op de FPA van Sportiche (1996). Bovendien heb ik me uitsluitend op de derivatieve complexiteit en de DCM gericht.

De complexiteit van woorden en zinnen kan echter, zoals we in het tweede hoofdstuk hebben gezien, op veel verschillende manieren geanalyseerd worden. Het is mogelijk dat een andere benadering van complexiteit andere resultaten oplevert en dus andere voorspellingen doet over de leeftijd waarop de verschillende constructies verworven worden.

Bibliografie

- Azaz, M. (2020). Structural surface overlap and derivational complexity in crosslinguistic transfer: Acquisition of English genitive alternation by Egyptian Arabic-speaking learners. *Second Language Research* 36(4). 529-556. DOI: 10.1177/026765834860.
- Babyonyshev, M. & Marin, S. (2006). Acquisition of pronominal clitics in Romanian. *Catalan journal of linguistics* 5(1), 17-44.
- Belletti, A. (1999). Italian/Romance clitics: Structure and derivation. In: Riemsdijk, van, H. (eds.), *Clitics in the languages of Europe* (pp. 543-579). Berlin: Mouton de Gruyter. DOI: 10.1515/9783110804010.543.
- Bennis, H. (1986). *Gaps and Dummies*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Bennis, H. (2000). *Syntaxis van het Nederlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Berends, S. (2019). Acquiring Dutch quantitative ER. LOT.
- Berends, S., A. Hulk, & P. Sleeman (2016). The emergence of the pronouns Dutch 'er' and French 'en' in child L1 and the role of complexity. *Language Sciences* 60, 144-159. DOI: 10.1016/j.langsci.2016.10.001.
- Borer, H. (1984). The Projection Principle and rules of morphology. *North East Linguistics Society* 14(1).
- Bulté, B. & Housen, A. (2012). Defining and operationalizing L2 complexity. In: Housen, A., Kuiken, F., & Vedder, I. (eds.), *Dimensions of L2 performance and proficiency: Complexity accuracy and fluency in SLA*. Amsterdam: Benjamins, 21-46.
- Cardinaletti, A. & M. Starke (1999). The Typology of Structural Deficiency, A Case Study of the Three Classes of Pronouns. In H. van Riemsdijk (eds.), *Clitics in the Languages of Europe*. Berlin: Mouton-De Gruyter.
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Chomsky, N. (2001). Beyond explanatory adequacy. MIT Occasional Papers in Linguistics 20. Cambridge, Mass.: MIT, Department of Linguistics and Philosophy, MITWPL.
- Clercq, de, B. & Housen A. (2017). A Cross-Linguistic Perspective on Syntactic Complexity in L2 Development: Syntactic Elaboration and Diversity. *The Modern Language Journal* 101(2), 315-334.
- Dubois, J. (1973). *La Nouvelle grammaire du français*. Paris: Librairie Larousse.
- Grüter, T. (2006). *Object clitics and null objects in the acquisition of French*. Doctoral dissertation, McGill University.
- Haeseryn, W. (z.j.). In *E-ANS*. Op 30 april 2021 geraadpleegd via: <https://ans.ruhosting.nl/>.

- Housen, A., Clercq, de, B., Kuiken, F. & Vedder, N. (2019). Multiple approaches to complexity in second language research. *Second Language Research* 35(1), 3-21. DOI: 10.1177/0267658318809765.
- Hout, A. van, A. Veenstra & S. Berends (2011). All pronouns are not acquired equally in Dutch: Elicitation of object and quantitative pronouns. In: M. Pirvulescu, M. C. Cuervo, A. Pérez-Leroux, J. Steele & N. Strik (eds.), *GALANA 2010*. Somerville, MA: Casadilla Press, 106-121.
- Huijbregts, M.A.C. (1991). Clitics. In Model, J. *Grammatische Analyse*. Dordrecht: ICG Publications, 279-330.
- Jakubowicz, C. & Strik, N. (2008). Scope-marking Strategies in the Acquisition of Long Distance *wh*-Questions in French and Dutch. *Language and Speech* 51(1&2), 101-132.
- Kampen, van, J. (1997). *First steps in wh-movement*, PhD: Universiteit Utrecht.
- Kayne, R. S. (1975). *French syntax: The transformational cycle* (Vol. 30). Cambridge, MA: MIT Press.
- Klavans, J. (1995). *On clitics and cliticization: the interaction of morphology, phonology, and syntax*. New York: Garland Press.
- Meulleman, M. C. (2012). Les localisateurs dans les constructions existentielles : Approche comparée en espagnol, en français et en italien (Vol. 369). Berlin: Walter de Gruyter.
- Pallotti, G. (2015). A simple view of linguistic complexity. *Second Language Research* 31(1), 117-134. DOI: 10.1177/0267658314536435.
- Sportiche, D. (1996). Clitic constructions. In: Rooryck, J. & Zaring, L. (eds.), *Phrase structure and the lexicon* (pp. 213-276). Dordrecht: Kluwer.
- Van Riemsdijk, H. (1978). *A case study in syntactic markedness: The binding nature of prepositional phrases*. Dordrecht: Foris Publications Holland.
- Visser, van de, M. (2002). On *er*: Distribution of multiple R-words in Dutch sentences. *Linguistics in the Netherlands* 19(1), 175-185.
- Wesseling, F. (2018). There is more: Variation in expletive constructions in Dutch (Vol. 515). LOT.